

Posudek diplomové práce Mgr. Varvary Borisové „Pre-loved: vintage obchody jako alternativa rychlé módy“

Oponent: Mgr. Daniel Sosna, Ph.D., Etnologický ústav AVČR, Praha

Diplomová práce Varvary Borisové se zaměřuje na proces transformace hodnoty vztažené k oblečení. Autorka studuje prodejce tzv. vintage a secondhandového oblečení, aby porozuměla jejich vnímání vlastních hodnot, aktivit i následných dopadů nakládání s oblečením na současný svět. Práce je zdařilá a nabízí dobrý vhled do prostředí, které představuje alternativu k rychlé módě.

Cíl práce autorka popisuje následovně: „Za cíl jsem si kladla ... analyzovat jakými způsoby aktéři utvářejí hodnotu věcí, mluví o materialitě a vnímají roli vintage a secondhandového oblečení v dnešním světě.“ (s. 4) Přestože rámcově rozumím zvolenému směru, tak klíčovou pasáž, jako je cíl práce, by bylo vhodné formulovat pečlivěji. Je to část, kterou recenzenti budou zkoumat a ptát se, jestli byl cíl dobře formulován a poté také naplněn. Analýza nebývá cílem sama o sobě. Je spíš prostředkem, který k nějakému cíli může vést. Samozřejmě v antropologii najdeme různé experimentální přístupy, kde se rigidní uvažování o cílech může oslabit a „cesta bude cílem“. Tato diplomová práce se ale nejeví jako metodologická nebo epistemologická kritika. Proces obhajování studentských prací je do značné míry o disciplinaci a naučení se řemeslných dovedností včetně formulace cílů. Slovíčkaření u jedné věty možná působí jako marginálie. Nevhodná formulace cíle nebo cílů projektu ale např. při žádosti o grant způsobí velmi rychlé vyřazení ze soutěže. Proto si podobné detaily pozornost zasluhují.

Teoretický aparát práce se váže dominantně ke konceptu hodnoty. Centrální téma ale není z pohledu struktury textu ideálně představeno. První skutečně hlubší zmínka o hodnotě je na s. 14 v souvislosti s Thompsonovou *Rubbish Theory*. Jde o pasáž, kde autorka již interpretuje vlastní výzkumná data. Později se objevuje Marxova perspektiva a až na s. 31 je Graeberova přehledová práce o různých možnostech uchopení konceptu hodnoty. Považoval bych za vhodnější alespoň kratší teoretický úvod k problematice vložit do úvodní kapitoly. Jako čtenář jsem po celou dobu četby úvodní a metodologické kapitoly netušil, jaký přístup ke konceptu hodnoty autorka zvolí. Vzhledem k významové pestrosti užívání konceptu v literatuře, kterou mimochodem autorka velmi dobře podchytla, by bylo dobré čtenáře směřovat k preferovanému přístupu co nejdříve. Ani po dočtení práce si stále nejsem jistý, jaké je autorkou preferované uchopení hodnoty. Je zde prezentována řada přístupů, ale žádný se nejeví jako centrální. Pluralita může být produktivní, ale v tomto případě o tom nejsem přesvědčen. Po exkurzu do tématu hodnoty by se autorka měla přiklonit k jednomu přístupu a ten pak použít ve své práci a pomocí něj nahlížet témata, která tvoří strukturu práce.

Použitá metoda odráží možnosti covidové doby. Vzhledem k situaci je volba online komunikace doplněná o menší množství fyzických rozhovorů a omezeného pozorování rozumným řešením. Způsob vedení rozhovorů je popsán solidně s odkazy na metodologickou literaturu. Zaujala mě vysoká úspěšnost (50%) při oslovení potenciálních účastníků výzkumu na Instagramu. Naznačuje to zřejmě výbornou schopnost autorky komunikovat skrze tato média. Výsledný vzorek 12 rozhovorů se pro potřeby práce jeví jako adekvátní. Oceňuji i snahu o reflexi, kterou autorka na konci metodologické kapitoly popisuje. S popisem analýzy rozhovorů, jsem ale spokojen méně.

Autorka čtenáři říká velmi málo o tom, co a jak přepisovala, jak nahané stopy poslouchala, jak v textech hledala témata apod. Mohu si pouze domyslet, že šlo o intuitivní přístup založený na inteligenci a citu autorky. Jde o klasickou bolest studentských prací, kde se metodologie analytické části často zredukuje do jedné věty nebo zcela chybí. Zde je rozpačitý dojem navíc posílený nešťastnou formulací cíle práce, kde analýza naopak dominuje.

Výsledky výzkumu jsou popisovány tak, že autorka nejčastěji nastíní téma identifikované při výzkumu, to pak demonstruje na sérii citátů, které ukazují jistou míru diverzity v pohled na věc. Následně téma autorka interpretuje a místy rozvíjí i vazbu na odbornou literaturu. Interpretace a debata s dalšími autorkami a autory se někde povedla výborně, jinde je rozvinutá méně. Třeba pasáže o mizení a znovuobjevování vztahů skrze věci, diskuze o ontologii ve vztahu k hodnotě nebo téma nostalgie jsou vydařené, zatímco Douglasovská klasifikační perspektiva je spíš zkratkovitá. Jako dobrá taktika se mi jeví vložení bloků s terénními poznámkami, které čtenáři pěkně přibližují např. svět *vintage hunters*. Vydařená je i kapitola o environmentálním rozměru konzumace a módy, kdy autorka dokázala reflektovat i řadu naivních předpokladů zelené ideologie a střizlivě zhodnotila možnosti budoucí produkce a využití oblečení.

Závěr dobře shrnuje celou diplomovou práci. Poskytuje dobrý vhled do zkoumané problematiky a rozděluje jednotlivé významové bloky, které z výzkumu takřikajíc induktivně vyrostly. Neřekl bych, že se zde objevuje něco dramaticky nečekaného. Přesto výzkum pěkně přibližuje svět vintage a secondhandových butiků.

Styl psaní je místy až beletristický, ale práci to neškodí. Autorka má dobrý smysl pro vtip a čtení je místy až zábavné. Zejména čtení počáteční pasáže práce jsem si opravu užil. Práce s literaturou se jeví jako korektní a zároveň pokrývá pestré spektrum zejména zahraniční literatury. Z formálního hlediska mě překvapila absence zvýraznění nadpisů, které se v práci vyskytují ve stejném fontu jako normální text. Na s. 2 autorka zmiňuje zkratku NNO, ale nevysvětluje, co znamená. Při prvním užití zkratk je potřeba je vysvětlit bez ohledu jak samozřejmě mohou vypadat. Práce nemá přílohy, což je u diplomové práce škoda.

Diplomová práce Varvary Borisové je zdařilá. Vhled do světa butiků je pestrý a ukazuje řadu relevantních témat od estetiky po udržitelnost. Autorka dobře pracuje s teoretickou literaturou, kterou dokáže aplikovat na svá vlastní výzkumná data. Některé pasáže jsou vyloženě zdařilé. Dokonce se autorka pokouší i o inovaci a definuje vlastní pojem „skvostalgie“. Práce se mi ale jeví nedotažená z pohledu celkové kompaktnosti. Text je jako rozverný potůček. Nějak si tak klokotá a nečekaně uhýbá a zase se zjevuje. Úvod čtenáře nepřipraví dostatečně na následující text a tím logika kapitol a tok textu nemusí být pro každého čtenáře dobře uchopitelný. Konstrukce textu je až eklektická a připomíná sled zajímavostí z výzkumu, které jsou sice pěkně navázány na teoretickou literaturu, ale celkový záměr čtenáři uniká.

Otázky:

1. Na s. 31 píšete, že „směnná hodnota je odvozena od množství sociální práce investované do její [tj. věci] výroby.“ Můžete prosím vysvětlit, co je ona sociální práce a jak se vztahuje ke směnné hodnotě?

Práci doporučuji k obhajobě a hodnotím ji jako velmi dobrou. V případě vynikajícího výkonu při obhajobě bych nebránil ani hodnocení výborně.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Daniel Sosna', with a long horizontal flourish extending to the right.

Daniel Sosna